

Metody oceny projektów gospodarczych

Wykład II. Metody oceny

dr Adam Drobniak

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Prosty okres zwrotu (PP)

- czas, w którym dodatnie strumienie pieniężne generowane przez projekt zrównoważą początkowy nakład inwestycyjny i koszty eksploatacyjne
- to czas potrzebny do odzyskania poniesionych kosztów

T (okres czasu np. mc, kw, rok)	0	1	2	3	4	5
NI (nakłady inwestycyjne)	-10 000					
KE (koszty eksploatacyjne)		-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
PS (przychody ze sprzedaży)		2 000	3 000	4 000	5 000	5 000
NCF (przepływy pieniężne)	-10 000	1 000	2 000	3 000	4 000	4 000
ΣNCF	-10 000	-9 000	-7 000	-4 000	0	4 000

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład II

T	kw 0	kw 1	kw 2	kw 3	kw 4	kw 5	kw 6
NI	-50 000						
KE		-5 000	-5 000	-5 000	-8 000	-8 000	-5 000
PS		15 000	10 000	10 000	26 000	26 000	10 000
NCF	-50 000	10 000	5 000	5 000	18 000	18 000	5 000
ΣNCF	-50 000	-40 000	-35 000	-30 000	-12 000	6 000	

Okres zwrotu

PP = 4 kw ... (bez okresu zerowego)

PP = 5 kw ... (z okresem zerowym)

18 000 zł/1kw = 18 000 zł/3 mc = 6 000 zł/mc

12 000 zł / 6000 zł/mc = **2 mc**

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Księgowa stopa zwrotu (ARR)

- Określa przeciętny zysk generowany przez projekt wyrażony jako procent jego kosztu początkowego tj. nakładów inwestycyjnych (NI), lub średniej wartości księgowej (ŚWK)

ARR_{KP} = przeciętny roczny zysk netto (Z) / nakład inwestycyjny (NI)

$ARR_{ŚWK}$ = przeciętny roczny zysk netto (Z) / średnia wartość księgowa kapitału (ŚWK)

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład

T	0	1	2	3	4	5
NI	-10 000					
KE		-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
PS		2 000	3 000	4 000	5 000	5 000
CF (przepływy pieniężne)	-10 000	1 000	2 000	3 000	4 000	4 000
AMO (amortyzacja)	-	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Z = CF – AMO	-	-1 000	0	1 000	2 000	2 000
ŚWK	10 000	8000	6000	4000	2000	0

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

a) Księgowa stopa zwrotu wg kapitału początkowego

$$Z(\text{średni}) = CF(t) - AMO(t) = (-1000 + 0 + 1000 + 2000 + 2000)/5 = 4000/5 = 800 \text{ zł}$$

$$NI = 10\ 000$$

$$ARR_{KP} = 800 \text{ zł} / 10\ 000 \text{ zł} = 0,08 = 8 \%$$

b) Księgowa stopa zwrotu wg średniej wartości księgowej

$$\acute{S}WK = 30\ 000 \text{ zł} / 6 \text{ lat} = 5\ 000 \text{ zł}, \text{ stąd } \acute{S}WK = AMO/2$$

$$ARR_{\acute{S}WK} = 800 \text{ zł} / 5\ 000 \text{ zł/rok} = 0,16 = 16\%$$

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Zagadnienie wartości pieniądza w czasie

- zachowanie *homo economicus*:
każda z osób racjonalnie podejmujących decyzje zdaje sobie sprawę, iż zdecydowanie bardziej *preferuje* sytuację posiadania *danej kwoty* pieniędzy (np. 10 000 zł) *dzisiaj*, od sytuacji kiedy tą samą *kwotą* będzie mogła *dysponować dopiero za rok*, czy dwa lata lub później
- *ciąg preferencji*:
 $10\ 000\ \text{zł}\ (10.2005) > 10\ 000\ \text{zł}\ (10.2006)$
 $10\ 000\ \text{zł}\ (10.2006) > 10\ 000\ \text{zł}\ (10.2007)$, itd.
- najlepszym *miernikiem* wartości pieniądza w czasie są stopy procentowe
- wartość pieniądza w czasie istotnie wpływa na strumienie pieniężne wykorzystywane w analizie efektywności finansowej projektu

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

- Korygowanie wartości strumieni pieniężnych dokonywane jest za pomocą współczynnika dyskontowego

$$\mathbf{WD} = \mathbf{1} / (\mathbf{1} + \mathbf{i})^{\mathbf{t}},$$

gdzie:

i – stopa procentowa (określana również mianem stopy dyskontowej)

t – kolejny okres czasu, dla którego prowadzone są wyliczenia. Zmienna ta przyjmuje wartości ze zbioru liczb naturalnych (0,1,2,3, ..., n).

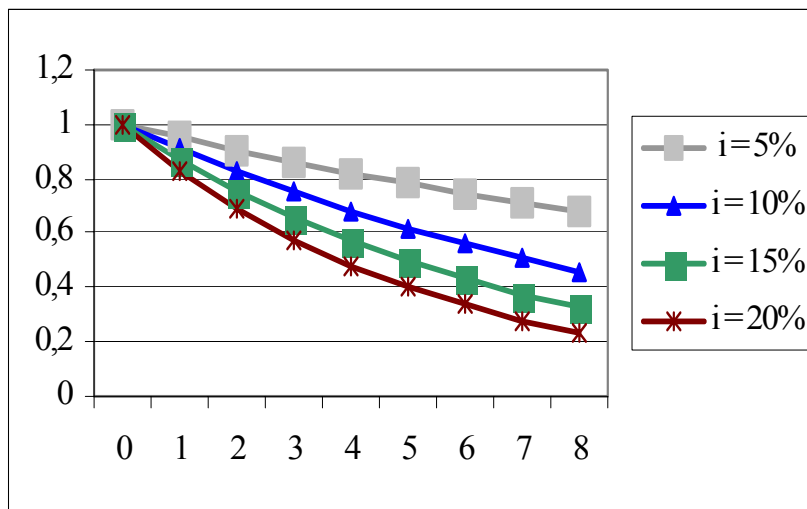
Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykładowe wartości współczynnika dyskonta

Okres czasu „t” Stopa proc. „i”	0	1	2	3	4	5	6	7	8
i=5%	1	0,9524	0,9070	0,8638	0,8227	0,7835	0,7462	0,7107	0,6768
i=10%	1	0,9091	0,8264	0,7513	0,6830	0,6209	0,5645	0,5133	0,4565
i=15%	1	0,8696	0,7561	0,6575	0,5718	0,4972	0,4323	0,3759	0,3269
i=20%	1	0,8333	0,6944	0,5787	0,4823	0,4019	0,3349	0,2791	0,2326

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Zależność wartości WD od wielkości stopy procentowej

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Skorygowane strumienie pieniężne dla hipotetycznego projektu

Okres (rok)	0	1	2	3	4	5
NCF	(10 000)	3 000	5 000	4 000	3 000	3 000
Współczynnik dyskonta WD dla $i = 5\%$	1	0,9524	0,9070	0,8638	0,8227	0,7835
Wartość zdyskontowana	- 10 000	2857	4535	3455	2468	2351

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Wartość bieżąca netto - NPV

- to suma zdyskontowanych przepływów pieniężnych projektu (WD * NCF) realizowanych w przyjętym okresie analizy przy stałym poziomie stopy procentowej
- kalkulacja NPV:

$$\mathbf{NPV} = \sum_{t=0}^n \frac{\mathbf{NCF}_t}{(1+i)^t} = \sum_{t=0}^n \mathbf{WD}_t * \mathbf{NCF}_t$$

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład

Okres	0	1	2	3	4	5	6	7	8
NCF_t	(50 000)	10 000	8 000	8 000	18 000	18 000	8 000	10 000	7 000
$WD_{i=5\%}$	1	0,9524	0,9070	0,8638	0,8227	0,7835	0,7462	0,7107	0,6768
NPV_t	- 50 000	9 524	7 256	6 910	14 809	14 103	5 970	7 107	4 738
? NPV	- 50 000	-40 476	-33 220	-26 310	<u>-11 501</u>	<u>2 602</u>	8 572	15 679	20 416
NPV	20 416								
Okres zwrotu	4 lata + 10 mc (bez uwzględnienia okresu początkowego) 5 lat + 10 mc (z uwzględnieniem okresu początkowego) $14\ 103 / 12\ mc = 1\ 175$ $11\ 501 / 1\ 175 = 10\ mc$								

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Wartość dodatnia NPV oznacza:

- projekt jest efektywny z punktu widzenia finansowego;
- zdyskontowany strumień przychodów projektu jest większy od zdyskontowanego strumienia wydatków;
- stopa rentowności przedsięwzięcia jest wyższa niż stopa procentowa przyjęta do obliczenia współczynnika dyskontowego, zatem inwestycja zwiększa wartość podmiotu.
- Rekomendacje wyboru projektu na podstawie wartości NPV
  - $NPV > 0$ (zgoda na realizację projektu)
  - $NPV < 0$ (odrzucenie projektu)
  - $NPV = 0$ (?)

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład. NPV dla $i = 10\%$

Okres	0	1	2	3	4	5
CF_t	(50 000)	10 000	15 000	20 000	20 000	10 000
$WD_{i=10\%}$	1	0,9091	0,8264	0,7513	0,6830	0,6209
NPV_t	-50 000	9 091	12 396	15 026	13 660	6 209
? NPV	-50 000	-40 909	-28 513	<u>-13 487</u>	<u>173</u>	6 382
NPV	6 382					
Okres zwrotu	3 lata + 12 mc = 4 lata (bez uwzględnienia okresu początkowego) 5 lat (z uwzględnieniem okresu początkowego) $13\ 660 / 12\ mc = 1\ 138$ $13\ 487 / 1\ 138 = 11,85\ mc \sim 12\ mc$					

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład. NPV dla $i = 20\%$

Okres	0	1	2	3	4	5
NCF_t	(50 000)	10 000	15 000	20 000	20 000	10 000
$WD_{i=20\%}$	1	0,8333	0,6944	0,5787	0,4823	0,4019
NPV_t	-50 000	8 333	10 416	11 574	9 646	4 019
? NPV	-50 000	-41 667	-31 251	-19 677	-10 031	-6 012
NPV	-6 012					
Okres zwrotu	Ponad 5 lub 6 lat w zależności od ujęcia					

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Dobór stopy dyskontowej - założenia

- stopa dyskontowa powinna wyrażać rentowność alternatywnej alokacji kapitału przeznaczzonego na sfinansowanie projektu
  - jeśli nie zrealizujemy danego projektu to jaka jest inna bezpieczna alternatywa dla alokacji środków finansowych, które posiadamy ? (odpowiedź: alokacja funduszy na długoterminowych lokatach bankowych, zakup bonów skarbowych, obligacji państwowych, itp.);
- Stopa dyskontowa powinna wyrażać koszt kapitału pozyskanego na realizację projektu
  - Stopa procentowa liczona na podstawie średniego ważonego kosztu kapitału (WACC)
- Stopa dyskontowa powinna bazować na stopach preferowanych przez dawców pomocy publicznej

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Średni ważony koszt kapitału (WACC) – kalkulacja uproszczona

$$\text{WACC} = K_W * U_W + K_K * U_K + K_P * U_P + K_O * U_O,$$

gdzie:

K_W , U_W – koszt kapitału własnego oraz jego udział w wydatkach

$K_K * U_K$ – koszt kapitału pozyskanego z kredytu oraz jego udział w wydatkach

$K_P * U_P$ – koszt kapitału pozyskanego z pożyczki oraz jego udział w wydatkach

$K_O * U_O$ – koszt kapitału pozyskanego z obligacji oraz jego udział w wydatkach

- koszt (wyrażony w procencie) jaki należy ponieść aby dysponować kapitałem niezbędnym dla realizacji przedsięwzięcia

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Wewnętrzna stopa zwrotu (IRR)

Wewnętrzna stopa zwrotu to stopa procentowa, przy której zdyskontowane koszty projektu (inwestycyjne i eksploatacyjne) są równe zdyskontowanej wartości przychodów z projektu.

Wewnętrzna stopa zwrotu odpowiada sytuacji, w której **NPV = 0**

$$\mathbf{NPV} = \sum_{t=0}^n \frac{\mathbf{NCF}_t}{(1 + \mathbf{i})^t}$$

$$\mathbf{0} = \sum_{t=0}^n \frac{\mathbf{NCF}_t}{(1 + \mathbf{IRR})^t}$$

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Praktyczna kalkulacja IRR:

$$\text{IRR} = i_0 + \frac{\text{NPV}_0}{\text{NPV}_0 - \text{NPV}_1} * (i_1 - i_0),$$

gdzie:

i_0 - stopa procentowa, dla której wartość NPV projektu jest > 0

i_1 - stopa procentowa, dla której wartość NPV projektu jest < 0

NPV_0 – wartość bieżąca projektu dla i_0

NPV_1 – wartość bieżąca projektu dla i_1

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Przykład. Wyliczenie wartości IRR zaprezentowano na ostatnim z przykładów zaprezentowanych przy omawianiu NPV. Bazując na przyjętych tam danych posiadamy:

$$i_0 = 10\%, \text{ NPV}_0 = 6382,$$

$$i_1 = 20\%, \text{ NPV}_1 = - 6012$$

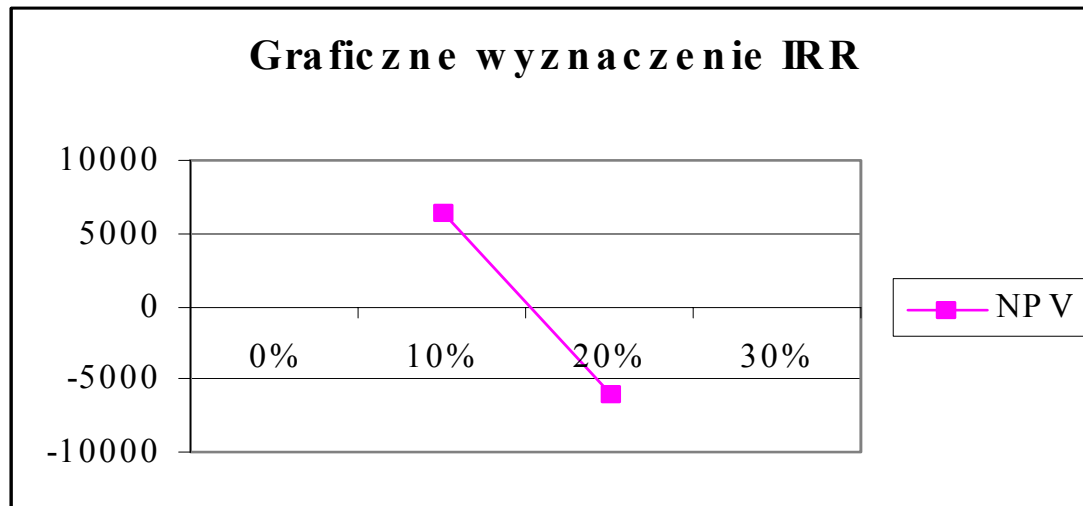
$$\text{IRR} = 10\% + \frac{6382}{6382 - (- 6012)} * (20\% - 10\%) = 10\% + \frac{6382}{12394} * 10\%$$

$$\text{IRR} = 10\% + 0,5149 * 10\%$$

$$\text{IRR} = 15,15 \%$$

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Graficzne wyznaczenie IRR

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Interpretacja wskaźnika IRR

- IRR to stopa procentowa, przy której następuje zwrot nakładów poniesionych na projekt – zatem stopa ta określa rentowność podejmowanych przedsięwzięć;
- jeśli wartość **IRR** jest wyższa od wartości stopy procentowej **i** (przyjętej dla wyliczenia współczynnika dyskonta) oznacza to, że projekt jest efektywny z punktu widzenia finansowego (należy go realizować), gdyż jego stopa zwrotu jest wyższa od alternatywnej stopy alokacji kapitału / średniego ważonego kosztu kapitału (wyrażonej/ego przez stopę dyskontową). Zależność odwrotna również występuje;

Rekomendacje na podstawie NPV i IRR

- $NPV > 0$, to $IRR > i$ – projekt jest efektywny
- $NPV < 0$, to $IRR < i$ – projekt jest nieefektywny
- $NPV = 0$, to $IRR = i$ - ?

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Względna wartość NPV - wskaźnik NPVR

Wybór projektów: projekt I, projekt II

Okres	0	1	2	3	4
Projekt I (NCF)	(10 000)	3000	5000	5000	4000
$WD_{i=15\%}$	1	0,8696	0,7561	0,6575	0,5718
$NPV(I)_t$	-10000	2609	3781	3288	2287
? $NPV(I)$	-10000	-7391	-3611	-323	1964
NPV(I)	1964				
IRR(I)	23,92 %				

Okres	0	1	2	3	4
Projekt II	(7 000)	3000	3000	3000	2700
$NPV(II)_t$	-7000	2609	2268	1973	1544
? $NPV(II)$	-7000	-4391	-2123	-150	1393
NPV(II)	1393				
IRR(II)	24,69%				

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Projekt I	Projekt II	Rekomendacje
NPV=1964	NPV=1393	I
IRR=23,92%	IRR=24,69%	II

$$\text{NPVR} = \text{NPV} / \text{PVI}$$

$$\text{NPV}$$

$$\text{NPVR} = \frac{\text{NPV}}{\text{PVI}}$$

$$\sum_{t=0}^n \frac{I_t}{(1+i)^t}$$

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Wyliczenie wskaźników NPVR

NPVR(I)	$NPVR(I) = NPV / PVI = 1964 / 10\ 000$ $NPVR(I) = 0,1964$
NPVR(II)	$NPVR(I) = NPV / PVI = 1393 / 7\ 000$ $NPVR(I) = 0,1990$

Projekt rekomendowany

Interpretacja NPVR

- mierzy relację pomiędzy niezbędnym nakładem kapitałowym projektu (PVI) a uzyskaną wartością bieżącą projektu (NPV)
- przedstawia względną rentowność projektu z punktu widzenia poniesionych nakładów
- rekomendacji podlegają projekty o wyższej wartości NPVR

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Dobór strumieni pieniężnych

A) Faza inwestycyjna / modernizacji

Nakłady inwestycyjne

Planowanie, know-how, pomoc techniczna

Zakup gruntów, budynków i koszt przygotowania terenu

Zakup maszyn i urządzeń

Koszty prac remontowo-budowlanych

Inżynier kontraktu

Rezerwa

Inne (koszty szkoleń, promocji)

Koszty odtworzeniowe - wynikają z konieczności wymiany składników majątku trwałego w horyzoncie czasu, dla którego prowadzona jest analiza (zazwyczaj ich zestawienie przenoszone jest do kosztów eksploatacyjnych)

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Dobór strumieni pieniężnych

B) Faza eksploatacyjna

Koszty eksploatacyjne (układ rodzajowy lub koszty stałe – zmienne)

Nakłady rzeczowe dla produkcji (surowce i materiały)

Koszt pracowników produkcyjnych

Koszty administracji i zarządu

Koszty wody, energii, odprowadzenia odpadów

Podatki i opłaty lokalne

Koszty napraw i remontów

Usługi obce

Amortyzacja

Zmiany kapitału obrotowego

Koszty finansowe

Rezerwa na nieściągnięte należności

Ocena efektywności finansowej przedsięwzięć

Dobór strumieni pieniężnych

B) Faza eksploatacyjna cd.

Przychody ze sprzedaży netto – przychody ze sprzedaży produktów / usług po potrąceniu podatku VAT;

Przychody identyfikowane na podstawie analizy rynku opartej na segmentacji
np.:

- Popyt bieżący i przyszły zgłaszany przez gospodarstwa domowe
- Popyt bieżący i przyszły zgłaszany przez przemysł, usługi, rolnictwo
- Popyt bieżący i przyszły zgłaszany przez instytucje publiczne

Oszczędności kosztów – powstałe na skutek zastosowania nowej technologii, usprawnienia, modernizacji, reorganizacji;

Wartość likwidacyjna – wartość składników majątku trwałego w momencie umownego zaprzestania działalności będącej wynikiem danego projektu

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Zniekształcenia cenowe dóbr – ceny dualne

Założenia

- analiza finansowa bazuje wyłącznie na cenach rynkowych kosztów i przychodów projektu;
- analiza finansowa pomija nierynkowe efekty projektu (po stronie kosztów i przychodów) np. efekty zewnętrzne, dobra publiczne, działalność monopolu;
- Wskazania efektywności finansowej projektu mogą znacznie odbiegać od efektywności mierzonej z punktu widzenia społeczno-ekonomicznego, dlatego że:
  - koszty i korzyści projektu z punktu widzenia społeczno-ekonomicznego mogą posiadać inną wartość, niż ich obecne ceny rynkowe (np. bilet wstępu na dotowany przez miasto aquapark)
  - istnieje grupa kosztów i korzyści projektu, której mechanizm rynkowy nie obejmuje (brak cen rynkowych - pomimo tego, że dobra te posiadają wartość np. krajobraz, czysta woda)

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Zniekształcenia cenowe dóbr – ceny dualne

Zadania stawiane przed analizą społeczno-ekonomiczną:

- **poszukiwanie wartości społeczno-ekonomicznej kosztów i korzyści projektu (szacowanie tzw. cen dualnych - *shadow prices*):**
  - analiza potencjalnych odchyleń cenowych dla kosztów i korzyści projektu notowanych na rynkach
  - poszukiwanie społeczno-ekonomicznej wartości dla tych kosztów i korzyści projektu, dla których mechanizm rynkowy okazuje się nieefektywny, tj. brak rynku (np. hałas)

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Najczęściej występujące odchylenia od cen rynkowych dotyczą:

- **odchylenia cenowe nakładów inwestycyjnych:** koszty majątku trwałego, koszty materiałów i urządzeń, koszty nabycia nieruchomości;
- **odchylenia płacowe** - koszty robocizny oszacowane dla etapu realizacji inwestycji oraz eksploatacji;
- **wartości kosztów zewnętrznych** – np. efekty środowiskowe, społeczne, ekonomiczne;
- **odchylenia cen produktów dostarczanych przez projekt** – ocena czy ich podaż wpłynie na zmianę dotychczasowych cen, czy cena produktów jest determinowana przez subsydiowanie kosztów;
- **wartości korzyści zewnętrznych** – np. wzrost dostępu do informacji, korzyści środowiskowe, oszczędności czasu przejazdu, obsługi;
- **korzyści wynikające z dodatkowego zatrudnienia** - np. kreowanie popytu konsumpcyjnego, mnożnik miejsc pracy, oszczędności z tytułu zaprzestania wypłaty zasiłków;

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Wybrane metody szacowania wartości społeczno-ekonomicznej kosztów i korzyści projektów

- Badanie zdolności do zapłaty
- Metoda kosztów transportu
- Metoda oszczędności czasu
- Szacowanie korzyści środowiskowych za pomocą kar i opłat za środowisko
- Szacowanie oszczędności z tytułu niewypłacania zasiłków społecznych
- Metoda wartości kapitału ludzkiego – życia ludzkiego
- Metoda wydatków na obronę
- Badanie odchyleń cenowych za pomocą czynników konwersji (SCF, cf)

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Badanie zdolności do zapłaty

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (efekty zewnętrzne, dobra publiczne)
- Za pomocą badań ankietowych możliwe jest określenie korzyści środowiskowych i społecznych wynikających z projektu oczyszczenia zbiornika wodnego. Przykładowo: ile byłbyś w stanie rocznie zapłacić aby poprawić jakość wody o jedną kategorię / o dwie kategorie / itd.

Metoda kosztów transportu

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (efekty zewnętrzne, dobra publiczne)
- Przykładowo: oszacowanie wydatków związanych z wydatkami jakie ponoszą mieszkańcy na dotarcie do określonego urządzenia rekreacyjnego / miejsca rekreacyjnego daje pogląd na wielkość korzyści z nim związanych (np. parki miejskie)

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Metoda oszczędności czasu

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (efekty zewnętrzne, dobra publiczne)
- za pomocą jednostkowej oszczędności czasu wynikającej z poprawy dostępu do aparatury medycznej możliwe staje się oszacowanie korzyści zakupu tego rodzaju urządzenia
- metoda oszczędności czasu jest powszechnie stosowana w projektach usprawniających i rozwijających infrastrukturę drogową

Szacowanie korzyści środowiskowych za pomocą kar i opłat za środowisko

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (efekty zewnętrzne)
- przykładowo: oszacowanie wartości systemu kanalizacji i oczyszczalni ścieków może nastąpić na podstawie wielkości zatrzymanych i usuniętych ładunków (np. ChZT, BZT5) mnożąc je przez stawki opłat za odprowadzenie tego rodzaju ładunków do środowiska

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Szacowanie oszczędności z tytułu niewypłacania zasiłków społecznych

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach
- Metoda często stosowana do określenia wartości nowotworzonych miejsc pracy. Przykładowo: liczba nowo utworzonych miejsc pracy pomnożona przez założony czas ich funkcjonowania oraz średnią stawkę zasiłku daje pogląd na temat korzyści społeczno-ekonomicznych tego rodzaju działań

Metoda wartości kapitału ludzkiego – życia ludzkiego

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (np. projekty w zakresie opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa)
- Przykładowo, wartość życia ludzkiego może zostać wyliczona na podstawie zdyskontowanego strumienia przyszłych zarobków

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Metoda wydatków na obronę

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które nie są notowane na rynkach (np. negatywne efekty zewnętrzne)
- Metoda wykorzystywana do szacowania wydatków osób zamieszkujących w pobliżu ciągów komunikacyjnych związanych z montażem okien dźwiękoszczelnych, wydatków na częstsze remonty budynków, na środki czystości

Badanie odchylenia cenowego za pomocą czynników konwersji (SCF, cf)

- wykorzystanie dla kosztów i korzyści które są notowane na rynkach jednak ich ceny podlegają zniekształceniom
- SCF – współczynnik obrazujący ogólnokrajowe odkształcenia poziomu cen na produkty i usługi w relacji do cen międzynarodowych liczony na podstawie wartości eksportu, importu, podatków i opłat eksportowych oraz importowych
- cf - indywidualny współczynnik konwersji liczony dla poszczególnych kosztów i korzyści. Np. w przypadku zniżenia kosztów robocizny o 20% w relacji do średniej stawki w kraju jego wartość wyniesie, $cf = 100/80 = 1,25$. O współczynnik ten następuje korekta założonej wartości robocizny w projekcie

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Kalkulacja analizy społeczno-ekonomicznej

- **ENPV** (economic net present value) - ekonomiczna wartość bieżąca projektu - wyliczona wg wzoru dla NPV oparta na
  - Skorygowanych wartościach nakładów inwestycyjnych (koszty)
  - Skorygowanych wartościach kosztów eksploatacyjnych (koszty)
  - Zidentyfikowanej wartości kosztów zewnętrznych (koszty)
  - Skorygowanych przychodach ze sprzedaży / oszczędności kosztów (korzyści)
  - Zidentyfikowanych wartościach korzyści zewnętrznych / dóbr publicznych (korzyści)

ERR lub EIRR (economic rate of return) - ekonomiczna stopa zwrotu z projektu - wyliczona wg wzoru dla IRR

- generalnie oba wskaźniki bazują jednak na skorygowanych wartościach: nakładów inwestycyjnych, kosztów eksploatacyjnych oraz przychodów ze sprzedaży

Wskaźnik B/C (benefit-cost ratio) – prezentuje relacje zdyskontowanych korzyści do kosztów społeczno-ekonomicznych

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Rekomendacje dla wyboru projektów na podstawie analizy kosztów i korzyści

- **ENPV > 0, to ERR > i oraz B/C >1** – projekt efektywny z punktu widzenia społeczno-ekonomicznego
- **ENPV < 0, to ERR < i oraz B/C <1** – projekt nieefektywny z punktu widzenia społeczno-ekonomicznego
- **ENPV = 0, to ERR = i oraz B/C =1** – projekt w którym wartość korzyści społeczno-ekonomicznych jest równa wartości kosztów społeczno-ekonomicznych

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Analiza kosztów i korzyści z wagami dystrybucyjnymi (*social cost-benefit analysis*)

- utrzymane są wszystkie założenia klasycznej analizy kosztów i korzyści tj.: poszukiwanie cen dualnych, poszukiwanie wartości odchyłeń kosztów i korzyści od wartości społeczno-ekonomicznej
- koszty i korzyści projektu muszą zostać podzielone wg grup społecznych identyfikowanych na podstawie kryterium zamożności
- grupy o niższych dochodach wyżej wartościują jednostkowe korzyści i koszty w relacji do grup lepiej uposażonych – stąd konieczność ważenia kosztów i korzyści wg grup społecznych
- Określenie wag może nastąpić na podstawie skali podatkowej 19%, 30%, 40%. Średnia stawka podatkowa = 29,67%, zatem dla osób o niższych dochodach 1 zł kosztów (korzyści) będzie wart 1,56zł, osoby o średnich dochodach 1 zł wartościują jako 0,99 zł, zaś osoby o dochodach wysokich 1 zł wartościują jako 0,74 zł.
- Obliczenia ENPV, EIRR, B/C – identyczne jak w klasycznej analizie kosztów i korzyści

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Analiza koszty-efektywność (*cost-effectiveness analysis*)

Ujęcie klasyczne

- Stosowana w sytuacji kiedy oszacowanie korzyści w wartościach pieniężnych jest utrudnione bądź nieuzasadnione (np. wartość życia ludzkiego)
- **Wskaźnik ECR** : relacja efekty / koszty
np. 10 miejsc pracy / 300 000 zł = 1 miejsce pracy / 30 000 zł
jaki efekt po stronie korzyści jest wywołany daną wartością kosztów
- **Wskaźnik CER** : relacja koszty / efekty
np. 300 000 zł / 10 miejsc pracy = 30 000 zł / 1 miejsce pracy
ile kosztuje jednostkowy efekt
- Wskaźniki ECR oraz CER służą do porządkowania wariantów projektów i wskazywania rozwiązań bardziej efektywnych z punktu widzenia kosztowego

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Analiza koszty-efektywność (*cost-effectiveness analysis*) cd.

Ujęcie klasyczne (*ECR: effectiveness cost ratio, CER: cost effectiveness ratio*)

- Wskaźniki ECR oraz CER służą do identyfikowania projektów o najniższym koszcie, co nie oznacza że w takim przypadku korzystne ekonomicznie wartości wskaźników gwarantują wybór danej alternatywy
- np. w projekcie którego celem jest ograniczenie wypadków śmiertelnych o 10 osób/100 km wybrany zostanie projekt przy koszcie 1 mln zł, gdzie wskaźnik $CER = 1\ 000\ 000\ \text{zł}/10\ \text{osób} = 100\ 000\ \text{zł/osobę}$
- nie zaś projekt o koszcie 200 tys. zł zmniejszający wypadkowość o 5 osób/100km, dla którego $CER = 200\ \text{tys. zł}/5\ \text{osób} = 40\ \text{tys. zł/km}$

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Analiza koszty-efektywność (*cost-effectiveness analysis*) cd.

Ujęcie DGC (*dynamic generation cost*)

Założenia

Koszty

- koszty inwestycyjne (**KI**) wyrażone w wartościach rynkowych
- koszty eksploatacyjne (**KE**), np. koszty stałe (nie są bezpośrednio związane z wielkością produkcji np. zatrudnienie, ubezpieczenia, stałe opłaty, usługi obce) oraz koszty zmienne (bepośrednio związane z wielkością produkcji np. materiały, energia, zużycie wody, opłaty uzależnione od wielkości produkcji, itp.).

$$\text{PVC} = \sum_{t=0}^n \frac{\text{KI} + \text{KE}}{(1 + i)^t}$$

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Efekt (społeczny, ekonomiczny, środowiskowy)

- m³ doprowadzonej wody,
- m³ odprowadzonych ścieków,
- m³ oczyszczonych ścieków,
- tony utylizowanych odpadów,
- tony zatrzymanych zanieczyszczeń gazowych, pyłowych,
- liczba przeszkolonych osób
- liczba wykonanych badań

$$\text{PVE} = \sum_{t=0}^N \frac{E}{(1+i)^t}$$

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

ekonomiczne uzasadnienie realizacji projektu:

PVC - równe - PVE

$$PVC = PVE * p, \quad \text{stąd} \quad p = PVC / PVE$$

$$DGC = p = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{KI + KE}{(1 + i)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{E}{(1 + i)^t}}$$

Ocena efektywności społeczno-ekonomicznej przedsięwzięć

Kategoria	0	1	2	3	4	5	6	7
Koszty inwestycyjne	13 000 000	19 000 000						
Koszty eksploatacyjne	0	50 000	52500	55125	57881	60775	63814	67005
Efekt środowiskowy	0	7 200 000	7920000	8712000	9583200	10541520	1159567 2	11827585
WD (i = 6%)	1	0,9434	0,8900	0,8396	0,7921	0,7473	0,7050	0,6651
PVC	13000000	17971698	46725	46284	45847	45415	44986	44562
PVE	0	6792453	7048772	7314763	7590792	7877237	8174491	7866020
suma PVC	31 245 517							
suma PVE	52 664 527							
DGC	0,5933							